

УДК 004.01

Хмель А.Є., здобувач 3
курсу спеціальності 122
«Комп'ютерні науки»
Ніколюк. П.К., професор, доктор
фізико-математичних наук.

МОДЕЛЮВАННЯ ВСЕСВІТУ

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Ми дуже мало знаємо про те, що сталося одразу після Великого вибуху. У зв'язку з цим у своїх дослідженнях вчені часто покладаються на комп'ютерне моделювання Всесвіту. Це допомагає краще зрозуміти, як він формувався і розвивався.

TNG50 Моделювання Всесвіту: від Великого вибуху до сьогодення

Це найбільша та найдетальніша модель еволюції Всесвіту. Її створила команда німецьких і американських вчених. Звичайно, вони не будували модель вручну — суперкомп'ютер робив це більше року [1].

Не так давно космічний простір вивчали детально — з середини 20 століття, коли з'явилися перші великі ракети. Крім того, змагання між США і Радянським Союзом в умовах «холодної війни» також сприяло активному фінансуванню космічних досліджень між двома країнами. Отже, ми багато знаємо про маленьких (порівняно з просторовими розмірами) істот. Водночас, як і Сократ, ми знаємо, що «нічого не знаємо». Ми дуже мало знаємо про те, що сталося одразу після Великого вибуху. Через це вчені часто покладаються на комп'ютерне моделювання Всесвіту у своїх дослідженнях. Це допомагає краще зрозуміти, як він формувався і розвивався. Але є проблема — і це обмежені можливості обчислювальної техніки.

TNG50 — це найбільша симуляція історії Всесвіту

Команда вчених з Німеччини та США нещодавно завершила найдетальнішу масштабну симуляцію під назвою TNG50. Це сучасне моделювання Всесвіту допоможе краще зрозуміти його еволюцію, як у деталях, так і у великому масштабі [2].

Модель TNG50 створена в рамках проекту IllustrisTNG - серії астрофізичних симуляцій, на яких вчені вивчають процеси формування галактик і еволюцію Всесвіту. Тут використовуються найсучасніші цифрові коди та найпотужніші комп'ютери у світі. Для створення моделювання задіяний суперкомп'ютер Hazel Hen — він має 16 000 обчислювальних ядер. Машина безперервно (!) проводить обчислення вже більше року.

Тим не менш, модель TNG50 є найдовшою та найбільш ресурсомісткою з усіх сучасних моделей. Виглядає вона як куб, який містить понад 20 млрд

частинок: зірки, темну матерію, космічний пил та газ, магнітні поля та надмасивні чорні діри. Такий рівень деталізації раніше був доступний тільки при дослідженнях окремих галактик. Об'єм кубу у 230 млн світлових років дозволяє спостерігати за еволюцією галактик впродовж 13,8 млрд років.

Галактичні фонтани

Наприклад, вчені «перемотали» час і помітили, що спіральні галактики, такі як Чумацький Шлях, утворилися з хаотичних хмар газу. TNG50 показує, що за останні 10 мільярдів років галактики дедалі більше стають схожими на диски зі значно меншою хаотичною поведінкою всередині. Коли галактики «тихі», з них витікають високошвидкісні вітри газу — результат вибухів наднових і активності надмасивних чорних дір[3].

Пізніше потоки хаотично текли в різних напрямках від галактики, у формі конуса з дном відносно далеко від центру скупчення. Так газ під дією сили тяжіння спочатку сповільнюється, потім зупиняється і падає назад, але вже знаходиться на краю (а не в центрі) галактики. Це схоже на принцип циркуляції води у фонтанах. Тому це явище називають «Галактичним фонтаном». І утворюється якесь замкнуте коло: Чумацький Шлях утворює фонтан, а фонтан — Чумацький Шлях. Тому спіральні галактики стають тільки більшими.

Суперкомп'ютер змодельовав Всесвіт від Великого вибуху до наших днів

Міжнародна команда вчених створила найточнішу модель Всесвіту, доступну на сьогодні. За допомогою суперкомп'ютерів відтворено всю історію Всесвіту: від Великого вибуху до сьогодення.

Модель холодної темної матерії

Міжнародна команда вчених створила найточнішу модель Всесвіту, доступну сьогодні. За допомогою суперкомп'ютерів відтворено всю історію Всесвіту: Від Великого вибуху до сьогодення[4].

Проект під назвою SIBELIUS-DARK створив віртуальний всесвіт. Його розмір становить 600 млн світлових років і містить 130 млрд імітованих частинок. Віртуальний світ був створений з використанням суперкомп'ютера Dirac University (COSMA). В основі моделювання лежить модель, яка називається «моделлю холодної темної матерії», яка є стандартною моделлю космології.

Список використаних джерел

1. Інформація про TNG50/URL: <https://tokar.ua/read/38300> (Дата звернення 07.11.2022)
Інформація про суперкомп'ютер/URL: <https://universemagazine.com/superkompyuter-zmodelyuvav-vsesvit-vid-velykogo-vybuhu-do-nashyh-dniv/> (Дата звернення 07.11.2022)
2. Вікіпедія/URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (Дата звернення 07.11.2022)
4. Моделі Всесвіту/URL: <https://tvir.biographiya.com/modeli-vsesvitu/> (Дата звернення 07.11.2022)